

3. Simpozij „Unapređenje mentalnog zdravlja u primarnoj zdravstvenoj zaštiti“

4. i 5. oktobar 2019,
Hotel Hollywood, Sarajevo

KNJIGA SAŽETAKA

U PARTNERSTVU SA

Projekat mentalnog zdravlja u Bosni i Hercegovini podržava Vlada Švicarske a implementira Asocijacija XY u partnerstvu sa Federalnim ministarstvom zdravstva i Ministarstvom zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

BOSNA I HERCEGOVINA
Federacija Bosne i Hercegovine
Federalno ministarstvo zdravstva

Министарство здравља и
социјалне заштите
Републике Српске

V. d. generalni direktor JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo prof. dr. Mehmed Kulić

Organizacijski odbor:

dr. sc. Remzija Šetić, dipl. psiholog, predsjednik Odbora
prim. dr. Mersa Hadžisalihović, spec. neuropsihijatrije
mr. sci. med. prim. dr. Ivanka Hižar, spec. neuropsihijatrije
doc. dr. sc. Irma Džambo, dipl. psihologinja
prim. dr. Goran Čerkez, pomoćnik federalnog ministra zdravstva
mr. sci. Dženita Hrelja-Hasečić, direktorica Projekta mentalnog zdravlja u BiH
prim. mr. ph. Emina Osmanagić, direktorica Asocijacije XY
prof. dr. sc. Lutvo Sporišević, spec. pedijatar
prof. dr. Zaim Jatić, spec. porodične medicine
Dinko Remić, mr. fiz. terapije
Orhan Milišić, prof.
Ademira Pehlić, prof.
Esma Zlatar, prof.

Predavači:

Dr Hans Kluge

World Health Organization
Regional Office for Europe

prim. dr. Goran Čerkez

Federalno ministarstvo zdravstva

mr. sci. prim. dr. Milka Dančević-Gojković,

spec. socijalne medicine
Zavod za javno zdravstvo FBiH

dr. sc. Remzija Šetić, dipl. psiholog

JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo

mr. sci. prim. dr. Ivanka Hižar,

spec. neuropsihijatrije
JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo

Hajrija Ibrišagić, dipl. psiholog

JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo

Suvada Sofić, dipl. soc. radnik

JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo

prof. dr. Zaim Jatić,

spec. porodične medicine
JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo

prim. dr. Mersa Hadžisalihović,

spec. neuropsihijatrije
JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo

doc. dr. Irma Džambo, dipl. psihologinja

JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo

Agnesa Lihovac, dipl. med. sestra

JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo

Ajla Alić, dipl. med. sestra

JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo

Aida Halimić, dipl. psiholog

JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo

Mersed Orić, MA soc. rada

JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo

dr. Sanela Bostandžija Halilović,

spec. pedijatar
JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo

Tihana Majstorović, dipl. psiholog

Udruženje za zaštitu mentalnog zdravlja
Menssana

3. Simpozij
„Unapređenje mentalnog zdravlja u primarnoj zdravstvenoj zaštiti“
4. i 5. oktobar 2019, Hotel Hollywood, Sarajevo

Stručni program

Petak, 4. oktobar

18:00 – 18:30	Registracija učesnika
18:30 – 19:00	Otvaranje Simpozija, pozdravne riječi i prigodni program
19:00 – 19:30	PLENARNO PREDAVANJE prim. dr. Goran Čerkez <i>REFORMA MENTALNOG ZDRAVLJA U BOSNI I HERCEGOVINI, JAČANJE SLUŽBI U ZAJEDNICI</i>
19:30 – 20:00	Pozdravna riječ Dr Hans Kluge, direktor SZO – Ured za Evropu
20:00 – 21:00	VEČERA

Subota, 5. oktobar

8:30 – 9:30	Registracija učesnika
9:30 – 10:00	PLENARNO PREDAVANJE mr. sci. prim. dr. Milka Dančević-Gojković, spec. soc. medicine <i>VAŽNOST MENTALNOG ZDRAVLJA U KONTEKSTU JAVNOG ZDRAVLJA</i>
10:00 – 11:30	PANEL DISKUSIJA Moderator: dr. sc. Remzija Šetić <i>DOSTIGNUĆA REFORME MENTALNOG ZDRAVLJA U BOSNI I HERCEGOVINI</i> Učesnici: prim. dr. Mersa Hadžisalihović // Mirela Hadžić, dipl. psiholog // Elvedina Muratspahić, dipl. med. sestra–okupacioni terapeut // Mina Čeligija, dipl. soc. radnik // Halida Vejzagić, predstavnik korisnika usluga
11:30 – 12:00	KAFE-PAUZA
12:00 – 13:30	PREZENTACIJA RADOVA – I DIO 1. <i>PSIHIJARIJA U PRIMARNOJ ZDRAVSTVENOJ ZAŠTITI</i> – mr. sc. prim. dr. Ivanka Hižar, spec. neuropsihijatar 2. <i>RAD PSIHologa U ZAŠTITI MENTALNOG ZDRAVLJA</i> –Hajrija Ibrišagić, dipl. psiholog 3. <i>SPECIFIČNOSTI RADA SOCIJALNOG RADNIKA U CMZ</i> – Suvada Sofić, dipl. soc. radnik 4. <i>UNAPREĐENJE MENTALNOG ZDRAVLJA U PRIMARNOJ ZDRAVSTVENOJ ZAŠTITI</i> – prof. dr. Zaim Jatić 5. <i>SPECIFIČNOSTI RADA MEDICINSKE SESTRE U CMZ</i> – Agnesa Lihovac, dipl. med. sestra
13:30 – 14:30	PAUZA ZA RUČAK
14:30 – 16:00	PREZENTACIJA RADOVA – II DIO 1. <i>OKUPACIONA TERAPIJA U CMZ, MOGUĆNOSTI I PERSPEKTIVA</i> – Ajla Alić, dipl. med. sestra – okupacioni terapeut 2. <i>PSIHOTERAPIJA U CENTRIMA ZA MENTALNO ZDRAVLJE</i> – Aida Halimić, dipl. psiholog 3. <i>KOORDINIRANA BRIGA U MENTALNOM ZDRAVLJU</i> – Mersed Orić, MA soc.rada 4. <i>RANA DETEKCIJA I INTERVENCIJA KOD DJECE SA POTEŠKOĆAMA U RAZVOJU</i> – mr. sci. Sanela Bostandžija-Halilović i saradnici 5. <i>CENTRI ZA MENTALNO ZDRAVLJE I SARADNJA SA INSTITUCIJAMA U ZAJEDNICI</i> – doc. dr. Irma Džambo, dipl. psihologinja 6. <i>KARAKTERISTIKE I ULOGA KORISNIČKIH UDRUŽENJA U SISTEMU ZAŠTITE MENTALNOG ZDRAVLJA U ZEMLJAMA NISKOG I SREDNJEG DOHODKA</i> – Tihana Majstorović, dipl. psiholog
16:00 – 16:15	ZATVARANJE SIMPOZIJUMA SA ZAKLJUČCIMA

3. Simpozij
„Unapređenje mentalnog zdravlja u primarnoj zdravstvenoj zaštiti“
4. i 5. oktobar 2019.
Hotel Hollywood, Sarajevo

REFORMA MENTALNOG ZDRAVLJA U BOSNI I HERCEGOVINI – JAČANJE SLUŽBI U ZAJEDNICI

Goran Čerkez

Federalno ministarstvo zdravstva

SAŽETAK

U Bosni i Hercegovini u sklopu reforme mentalnoga zdravlja uspostavljen je novi sistem zaštite mentalnoga zdravlja u zajednici sa ciljem decentralizacije usluga iz mentalnoga zdravlja i stvaranja boljih pretpostavki za povećanje dostupnosti kvalitetnih usluga u oblasti mentalnoga zdravlja. Reforma mentalnog zdravlja je započela donošenjem strateškog plana i politike mentalnog zdravlja koji je potom kroz akcioni plan pretočen u projekat. Reforma mentalnog zdravlja je bilo političko opredjeljenje Vlade FBiH kao odgovor na poslijeratne potrebe stanovništva, ali i kao vizija za buduće potrebe.

Osim otvaranja centara za mentalno zdravlje u zajednici, značajni napori su učinjeni i na uvođenju novih usluga kao što je okupaciona terapija u mentalnom zdravlju i koordinirana briga, što je rezultiralo boljem oporavku pacijenta i smanjenju rehospitalizacije i u konačnici prevenciji institucionalizacije. Posebna pozornost je usmjerena na kontinuitet zdravstvene brige između bolničkog i komunalnog sistema zaštite mentalnog zdravlja što je doprinijelo većoj efikasnosti u oporavku.

Uspješnoj implementaciji zacrtanih ciljeva su doprinijeli i novorazvijeni “Standardi sigurnosti i kvaliteta za centre mentalnog zdravlja”, kao i osnivanje Komisije za praćenje zaštite prava osoba sa duševnim smetnjama u kontekstu zaštite njihovih prava.

Osim usluga koje su usmjerene na oporavak, inkluziju i smanjenje rehospitalizacije, značajne aktivnosti su realizovane na polju prevencije i zaštite mentalnog zdravlja i suradnje sa drugim sektorima, a posebno socijalnim, obrazovnim i sektorom pravde. Rezultat suradnje sa drugim sektorima je podizanje svijesti o važnosti mentalnoga zdravlja, ali i podjela odgovornosti za mentalno zdravlje od strane svih subjekata unutar lokalne zajednice te efikasnije detekcija, ali i tretman osoba sa duševnim problemima.

Ojačani kapaciteti centara za mentalno zdravlje za rad sa korisnicima u njihovoj sredini boravka, te podrška osnivanja i jačanja udruženja korisnika značajno su doprinijele kvalitetu života osoba sa problemima mentalnoga zdravlja i njihovim obiteljima, ali i smanjenju stigma i diskriminacije. U tom kontekstu je značajna i suradnja sa medijima te aktivno učešće korisnika u TV programima zahvaljujući predhodno ojačanim kapacitetima korisnika kroz treninge govorničtva kao i treninzima medija o etičkom izvještavanju.

Ključne riječi: reforma, mentalno zdravlje, zajednica.

3. Simpozij
„Unapređenje mentalnog zdravlja u primarnoj zdravstvenoj zaštiti“
4. i 5. oktobar 2019.
Hotel Hollywood, Sarajevo

VAŽNOST MENTALNOG ZDRAVLJA U KONTEKSTU JAVNOG ZDRAVLJA

Milka Dančević- Gojković

Zavod za javno zdravstvo Federacije Bosne i Hercegovine

SAŽETAK

Mentalno zdravlje je važna i nerazdvojna komponenta zdravlja koja prevazilazi zdravstveni sistem, integrišući prevenciju, liječenje i njegu. Mentalno zdravlje treba promatrati kao dobrobit ljudskog kapitala i blagostanja u društvu. U radu se razdvajaju mentalno zdravlje i mentalna oboljenja, te prikazuje uzajamna povezanost sa nezaraznim bolestima, koja utiču ne samo na život oboljelih i njihovih najbližih, već i produktivnost društva u cjelini.

Loše fizičko zdravlje ljudi s mentalnim bolestima je višestruki, transdijagnostički i globalni problem. Na mentalno zdravlje i dobrobit utječu ne samo individualni atributi, već i društvene okolnosti u kojima se ljudi nalaze, i okruženje u kojem žive. Riziko faktori za fizičke bolesti povećavaju rizik od obolijevanja od mentalnih bolesti, i obrnuto. Skorija istraživanja usmjerena su na traumatska iskustva u djetinjstvu čiji se efekti na duševno zdravlje ispoljavaju u kasnijoj životnoj dobi. Mentalni poremećaji doprinose smrtnosti (ponajviše kroz samoubistva); mada i loše kliničko upravljanje smanjuje očekivani životni vijek ljudi sa mentalnim bolestima, a takođe povećava lično, socijalno i ekonomsko opterećenje osoba u okolini. Osobe s mentalnim poremećajima sa visokom stopom fizičke komorbidnosti, umiru 20 godina ranije i mlađe od opće populacije.

Ne smiju se zanemariti i promotivne strategije zdravog životnog stila u sprječavanju hroničnih nezaraznih bolesti (NCD), u šta spadaju mentalne bolesti, kao ni pristup adekvatnoj zdravstvenoj i društvenoj zaštiti u sprječavanju komplikacija i prijevremenih smrti.

Reformski zahvati u sistemu zdravstva su dugotrajni, i napredak ka dostizanju ciljeva ne ovisi samo od sistema zdravstva, već proširivanje ostalih strukturalnih parametara. Kroz integraciju se dešava destigmatizacija i radi na promociji mentalnog zdravlja, te primarnoj prevenciji.

Jačanje udruženja i uključivanje sagovornika među osobama s mentalnim poremećajima i članovima njihovih porodica, snaženjem upravljanja u javnom mentalnom zdravlju omogućava se integrisanje mentalnog zdravlja u opću zdravstvenu zaštitu, sa osnaživanjem ljudskih resursa za mentalno zdravlje, poboljšavanjem kvaliteta organizacije usluga mentalnog zdravlja.

Ključne riječi: Mentalno zdravlje, Mentalni poremećaji, Zdravstvena pismenost, Primarna zdravstvena zaštita, NCD, Službe mentalnog zdravlja, korisnici, stigma, reforma sistema

3. Simpozij
„Unapređenje mentalnog zdravlja u primarnoj zdravstvenoj zaštiti“
4. i 5. oktobar 2019.
Hotel Hollywood, Sarajevo

DOSTIGNUĆA REFORME MENTALNOG ZDRAVLJA U BOSNI I HERCEGOVINI

PANEL DISKUSIJA

Remzija Šetić
Mersa Hadžisalihović
Mirela Hadžić
Elvedina Muratspahić
Mina Čeligija
Halida Vejzagić

SAŽETAK

Reforma sistema zaštite mentalnog zdravlja u Bosni i Hercegovni traje posljednjih 20 godina i više. Intenzivnije promjene u sistemu pružanja usluga posebno su vidljive posljednjih devet godina od kako traje reforma mentalnog zdravlja vođena od strane Federalnog ministarstva zdravstva podržana od Vlade Švicarske i u implementaciji Asocijacije XY. Zahvaljujući pomenutim reformama, sistem zaštite mentalnog zdravlja je obogaćen legislativom koja daje okvire za dalji rad i unapređenje mentalnog zdravlja. Pored navedenog, otvorene su nove ustanove za zaštitu mentalnog zdravlja, zaposlen je mnogo veći broj profesionalaca u ovoj oblasti, fokus se stavlja na multidisciplinarnost i saradnju u zajednici, povećan je opseg usluga multidisciplinarnih timova, a bilježi se stalni rast potreba stanovništva za uslugama iz ove oblasti.

Cilj ove panel diskusije je da se na jasan način predstave praktične implikacije provedenih reformi, te da se na jasan način od profesionalaca i korisnika usluga jasno detektiraju dalji pravci djelovanja u unapređenju mentalnog zdravlja stanovništva.

Ključne riječi: reforma mentalnog zdravlja, dostignuća, Bosna i Hercegovina

3. Simpozij
„Unapređenje mentalnog zdravlja u primarnoj zdravstvenoj zaštiti“
4. i 5. oktobar 2019.
Hotel Hollywood, Sarajevo

PSIHIJARIJA U PRIMARNOJ ZDRAVSTVENOJ ZAŠTITI

Ivanka Hižar

JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo

OJ Centar, Centar za mentalno zdravlje

SAŽETAK

Danas se u društvenoj zajednici pridaje poseban značaj organizaciji psihijatrijske službe. Psihijatrijska služba organizira se na teritorijalnoj, regionalnoj ili sektorskoj razini gdje se mogu primijeniti suvremeni oblici psihijatrijske službe (dispanzeri, centri za mentalno zdravlje (CMZ), specijalizirana savjetovališta, specijalizirane psihijatrijske bolnice, klinike). To znači da psihijatrijskom pacijentu i njegovoj obitelji treba pružiti brzu i odgovarajuću pomoć, prije svega u vanbolničkim ustanovama. Psihijatrijska služba potiče vanbolnički koncept organizacije kako bi se u zaštitu i promociju mentalnog zdravlja uključili svi odgovarajući društveni faktori i institucije, a ne samo kadrovi koji su zaposleni u izvanbolničkim psihijatrijskim službama. CMZ je organizirani dio Doma zdravlja, kao dio primarne zdravstvene zaštite. Uloga CMZ je višestruka. Usluge mentalnog zdravlja pruža odgovarajući multidisciplinarni tim u atmosferi u kojoj se pacijentovo dostojanstvo i pravo poštuju u okruženju koje smanjuje rizike po pacijente i osoblje. Funkcionalna veza i suradnja CMZ treba biti uspostavljena sa: timovima obiteljske medicine, psihijatrijskim ustanovama (bolnicama, klinikama i psihijatrijskim odjelima), centrima za socijalni rad, ustanovama za liječenje ovisnika o alkoholu i drugim psihoaktivnim tvarima, kao i sa socijalno medicinskim ustanovama za zbrinjavanje i duži boravak osoba sa mentalnim poremećajima. Cilj međusobne suradnje je da usluge koje se pružaju pacijentu budu povezane. Sveobuhvatni sistem zaštite mentalnog zdravlja u zajednici podrazumijeva i suradnju s nevladinim organizacijama, volonterskim službama, asocijacijama bivših bolesnika i njihovih obitelji, kao i privatnim sektorom i agencijama za podršku. CMZ je okosnica i nositelj vanbolničke zaštite mentalnog zdravlja. U okviru svog djelovanja, multidisciplinarni tim provodi prevenciju mentalnih poremećaja i njihovu epidemiologiju, analizira faktore koji pozitivno utječu na mentalno zdravlje, radi na ranom otkrivanju i liječenju osoba sa mentalnim poteškoćama, provodi rehabilitaciju, edukaciju, te informira širu javnost o problemima mentalnog zdravlja i važnosti aktivnog uključivanja zajednice u očuvanju mentalnog zdravlja.

Ključne riječi: Centar za mentalno zdravlje, uloga, primarna zdravstvena zaštita

3. Simpozij
„Unapređenje mentalnog zdravlja u primarnoj zdravstvenoj zaštiti“
4. i 5. oktobar 2019.
Hotel Hollywood, Sarajevo

RAD PSIHOLOGA U ZAŠTITI MENTALNOG ZDRAVLJA

Hajrija Ibrišagić

JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo

OJ Ilidža, Centar za mentalno zdravlje

SAŽETAK

Tim Centra za mentalno zdravlje je multidisciplinaran i psiholog ima značajnu ulogu u timu. Prema važećem Pravilniku o radu, svaki tim centra za mentalno zdravlje treba imati dva psihologa. Poslovi psihologa su raznoliki i kreću se od psihodijagnostičkih postupaka, psihološkog savjetovanja i psihoterapije, pa sve do promotivno-preventivnih aktivnosti i rada u zajednici. Psiholozi u Centrima za mentalno zdravlje rade sa djecom, adolescentima njihovim roditeljima kao i odraslom populacijom stanovništva.

Vizija CMZ-a podrazumijeva usku saradnju svih članova tima pa tako i psihologa sa svim značajnim institucijama u zajednici koje pomažu jačanju mentalnog zdravlja stanovništva. Naročito je važno spomenuti kontinuiranu međusektorsku saradnju kao što je saradnja sa Službom socijalne zaštite, Policijskom upravom, kao i saradnja se medijima. Pored toga, značajan dio rada psihologa podrazumijeva i kontinuiranu saradnju sa školama i vrtićima. Ta saradnja se prije svega odnosi kako na promotivno-preventivne aktivnosti u cilju zaštite mentalnog zdravlja djece i adolescenata, tako i na međusobnu saradnju psihologa i stručnih saradnika u školi kada je u pitanju edukacija o ranom prepoznavanju rizičnih faktora, psihodijagnostike i tretman djece sa određenim psihološkim smetnjama.

Psiholozi u CMZ-u također imaju kontinuiranu saradnju sa ostalim službama unutar doma zdravlja po pitanju razmjene informacija za korisnike usluga ili pomoći pri ostvarivanju određenih usluga korisnika. Psiholog održava edukativne radionice za uposlenike doma zdravlja prema potrebama uposlenika.

Ne trebamo zanemariti i obavezu psihologa za kontinuiranim stručnim usavršavanjem u vidu učešća i prisustva različitim seminarima i edukacijama koji su organizirani u cilju poboljšanja kvaliteta rada psihologa u CMZ-u.

Ključne riječi: Centar za mentalno zdravlje, psiholog, promotivno-preventivne aktivnosti.

3. Simpozij
„Unapređenje mentalnog zdravlja u primarnoj zdravstvenoj zaštiti“
4. i 5. oktobar 2019.
Hotel Hollywood, Sarajevo

SPECIFIČNOSTI RADA SOCIJALNOG RADNIKA U CMZ

Suvada Sofić

JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo

OJ Novi Grad, Centar za mentalno zdravlje

SAŽETAK

Zdravstvena i socijalna zaštita su dva odvojena, a ipak međusobno povezana sistema. Oni u okviru neke društvene zajednice rade na rješavanju problema i pružanju pomoći različitim društvenim grupama. U mentalnom zdravlju, ova dva sistema se međusobno prepliću, jer većina problema mentalnog zdravlja se mora posmatrati i iz socijalnog aspekta. Ovdje se posebno misli na pružanje različitih vrsta socijalnih intervencija gdje socijalni radnik čini dopunu i ima nezamjenjiv pristup u pružanju svih oblika zdravstvene zaštite na polju mentalnog zdravlja. Socijalni radnik u CMZ-u svoj rad realizira u stručnom multidisciplinarnom timu koji ima za cilj pružiti stalnu podršku i savjetovanje. Intervencije socijalnog radnika u CMZ-u se mogu podijeliti na: rad sa korisnikom, rad sa porodicom, rad sa radnom sredinom, rad sa školom, rad sa službama u zajednici (CSR), saradnja sa službama unutar doma zdravlja, saradnja sa psihijatrijskim bolnicama, saradnja sa NVO i saradnja sa korisničkim udruženjima. Podrška koju pružaju socijalni radnici uposleni u zdravstvu podrazumijeva proces fizičkog i psihičkog osnaživanja korisnika usluga i njegove porodice i socijalnog okruženja kako bi u sebi i svojoj okolini pronašao ili stekao snage i načine za uspješno suočavanje sa bolešću i uključio se u svakodnevni život. Uloga socijalnog radnika u radu sa oboljelim od mentalne bolesti je izuzetno važna jer socijalni radnik može adekvatno pomoći u medicinskom tretmanu, kao i rješavanju socioekonomskih problema jer većina oboljelih od mentalnih bolesti u BiH su u stanju socijalne potrebe. Zbog toga je neophodno da socijalni radnici imaju uvid u službeno uspostavljene oblike pomoći i da znaju kako se pojedini oblici pomoći mogu dobiti. Tehnike koje koristi socijalni radnik u radu sa korisnicima CMZ-a je individualni i grupni socijalni rad.

Kvalitet rada socijalnog radnika neće biti upitan, ako se uspije ostvariti saradnja sa korisnikom usluga, njegovom porodicom i saradnja sa adekvatnim institucijama u zajednici.

Ključne riječi: socijalni radnik, centar za mentalno zdravlje, korisnik usluga, psihosocijalna podrška i saradnja.

3. Simpozij
„Unapređenje mentalnog zdravlja u primarnoj zdravstvenoj zaštiti“
4. i 5. oktobar 2019.
Hotel Hollywood, Sarajevo

UNAPREĐENJE MENTALNOG ZDRAVLJA U PRIMARNOJ ZDRAVSTVENOJ ZAŠTITI

Zaim Jatić

JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo

Medicinski fakultet Univerziteta u Sarajevu

SAŽETAK

Mentalni poremećaji imaju značajan udio u ukupnom broju osoba s oboljenjima. Posljednji podaci ukazuju da 1 od 6 osoba (15 – 20%) imaju neki od mentalnih poremećaja. Najčešći poremećaji s kojim se susreću porodični ljekar, odnosno ljekari u primarnoj zdravstvenoj zaštiti, su anksioznost (3,8%), depresija (3,4%) i bolesti ovisnosti (2,3%) iz kojih je isključena ovisnost o nikotinu. Ulogu ljekara i medicinskih sestara iz primarne zdravstvene zaštite (PZZ) možemo tradicionalno podijeliti na prevenciju (primarnu, sekundarnu, tercijernu i kvarternu), liječenje, rehabilitaciju i palijativnu njegu. Sve ove uloge imaju veoma veliki značaj u odnosu na mentalne poremećaje. Izazovi s kojim se ljekari u primarnoj zdravstvenoj zaštiti susreću u odnosu na mentalne poremećaje su sljedeći: relativno visoka prevalenca mentalnih poremećaja u opštoj populaciji, veliki broj neotkrivenih slučajeva mentalnih poremećaja, udruženost tjelesnih bolesti (često neotkrivenih ili zanemarenih), kompleksnost kliničke slike, multidimenzionalni uticaj mentalnih poremećaja, veliko opterećenje njegovatelja osoba s mentalnim poremećajima, visoka prevalenca rizičnih faktora za mentalne poremećaje, zloupotreba psihijatrijskih lijekova (benzodijazepini), stereotipovi, predrasude, diskriminacija i stigma.

Za unaprijeđenje mentalnog zdravlja u PZZ potrebno je preduzeti sljedeće korake: unaprijeđenje dodiplomske, postdiplomske i kontinuirane medicinske edukacije iz oblasti mentalnog zdravlja, uvođenje skrininga ili strategije otkrivanja slučaja mentalnih poremećaja, vođenje metoda bihevioralnog zdravlja u porodičnu medicinu i pedijatriju u PZZ, kolaborativna zdravstvena zaštita (timski rad, orijentiran na populaciju, osnovan na dokazima i mjerenje ishoda), istraživanja postojeće situacije mentalnog zdravlja i projekti unaprijeđenja zdravstvene zaštite i mjerenje rezultata.

Ključne riječi: mentalno zdravlje, mentalni poremećaji, primarna zdravstvena zaštita, porodična medicina

3. Simpozij
„Unapređenje mentalnog zdravlja u primarnoj zdravstvenoj zaštiti“
4. i 5. oktobar 2019.
Hotel Hollywood, Sarajevo

SPECIFIČNOSTI RADA MEDICINSKE SESTRE U CENTRU ZA MENTALNO ZDRAVLJE

Agnesa Lihovac

JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo

OJ Hadžići, Centar za mentalno zdravlje

SAŽETAK

Psihijatrija u zajednici temelji liječenje na psihobiosocijalnom modelu i korištenju bioloških, psihoterapijskih i psihosocijalnih metoda liječenja s naglaskom na izvanbolničko liječenje. U liječenju sudjeluje multidisciplinarni tim u suradnji sa različitim službama kako bi se oboljele osobe osposobile za što samostalnije funkcioniranje u socijalnim, radnim i drugim poslovima uz pružanje profesionalne podrške. Cilj ovog rada je prikazati preventivni rad i rad u kurativi medicinske sestre u timu centra za mentalno zdravlje, kao i uticaj na tok i ishod liječenja pacijenta.

Pored toga, cilj nam je prikazati značaj medicinske sestre u suzbijanju diskriminacije osoba sa duševnim smetnjama u sklopu preventivnog rada i rada u zajednici.

Rad je baziran na ličnom znanju i iskustvu dugogodišnjeg rada u centru za mentalno zdravlje, na osnovu razmjene iskustava sa kolegama članovima timova, te obogaćen popularnom literaturom iz te oblasti. Uloga medicinske sestre u timu centra za mentalno zdravlje obuhvata: vođenje zakonom propisane dokumentacije i izvještaja, prvi kontakt sa pacijentom, uzimanje podataka u skladu sa potrebama – sestrinska anamneza i intervju, nadzor pri primjeni terapije, sprovođenje zdravstvene zaštite na terenu, somatsko zdravlje pacijenta, sprovođenje koordinirane brige pacijenata, rad u grupama, preventivno promotivni rad, prikupljanje podataka za izradu indikatora i u sprovođenju uspostave standarda sigurnosti i kvalitete.

Možemo zaključiti da rad medicinskih sestara obuhvaća vrlo široku lepezu usluga gdje one kao ravnopravni članovi tima daju svoj doprinos u unaprijeđenju usluga i poboljšanju kvalitete liječenja i kvalitete života pacijenta.

Ključne riječi: prevencija, stigma, podrška, liječenje, promocija

3. Simpozij
„Unapređenje mentalnog zdravlja u primarnoj zdravstvenoj zaštiti“
4. i 5. oktobar 2019.
Hotel Hollywood, Sarajevo

OKUPACIONA TERAPIJA U CENTRU ZA MENTALNO ZDRAVLJE, MOGUĆNOSTI I PERSPEKTIVA

Ajla Alić

JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo

OJ Vogošća, Centar za mentalno zdravlje

SAŽETAK

Okupaciona terapija je dio rehabilitacijskog programa koji obuhvata sve manuelne, kreativne, edukativne, socijalne, rekreativne i ostale aktivnosti s ciljem da se kod pacijenta postigne određena fizička funkcija ili željeni mentalni stav.

Primarni cilj okupacione terapije je omogućiti pacijentima da obavljaju svakodnevne aktivnosti uz očuvanje i unaprjeđenje postojećih potencijala.

Osnovni princip je stavljanje pacijeta u fokus i razumijevanje njegovih okupacionih problema. Pri tome je od suštinske važnosti voditi se time da su kontraindikacije uvijek ispred indikacija. Pacijent je tokom kompletnog procesa aktivan učesnik.

Terapijski proces sastoji se od radnoterapijske procjene, postavljanja kratkoročnih i dugoročnih terapijskih ciljeva, planiranja intervencija/aktivnosti, provođenja aktivnosti, te evaluacije.

Od tehnika u okupacionoj terapiji koriste se sedativne, mehaničke, dirigovane, stimulatивne, inventivne i slobodne tehnike. Tehnike se određuju prema indikacijama, a svaka od tehnika ima određeni terapijski cilj. Kontraindicirane su bilo koje tehnike koje prevazilaze pacijentove trenutne sposobnosti, koje dovode do pretjeranog zamora, te tehnike i aktivnosti koje pacijenta izoluju.

Okupaciona terapija nudi bezbroj mogućnosti u radu sa pacijentima sa duševnim smetnjama. Osim rada u zatvorenom, pacijentima se nudi i mogućnost rada van prostorija, u prirodi. Šarolikost tehnika pruža pacijentima širok izbor aktivnosti, što ima pozitivan uticaj na svaku sferu aktivnosti svakodnevnog života. Okupaciona terapija pomaže osobama sa duševnim poremećajima da djelimično ili potpuno izađu iz svog izoliranog svijeta i ponovo uspostave kontakt sa drugima u svom okruženju. Time ne samo da im se vraća dostojanstvo i integritet u društvu, nego se smanjuje i stigmatizacija i samostigmatizacija.

Ključne riječi: okupaciona terapija, rehabilitacija, resocijalizacija

3. Simpozij
„Unapređenje mentalnog zdravlja u primarnoj zdravstvenoj zaštiti“
4. i 5. oktobar 2019.
Hotel Hollywood, Sarajevo

PSIHOTERAPIJA U CENTRIMA ZA MENTALNO ZDRAVLJE

Aida Halimić

JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo

OJ Novi Grad, Centar za mentalno zdravlje

SAŽETAK

Centri za mentalno zdravlje JU Doma zdravlja KS, sa svojim multidisciplinarnim timovima, kojima pripadaju i psiholozi, kao jedni od značajnih elemenata sistema podrške pojedincu i društvu, aktivno se bave različitim oblicima zaštite mentalnog zdravlja u zajednici. Uloga psihologa uključuje realizacije različitih psihodijagnostičkih procjena, te realizacije psihološkog suporta kroz psioedukacije korisnika usluga o kliničkim slikama s kojim dolaze, njihovim uzrocima i posljedicama, njihovoj čestoj ulozi kreatora formiranih psihogenih stanja, kao i psihološka savjetovanja o adekvatnim načinima daljnjeg ophođenja prema sebi i okolini. Značajan i veoma kompleksan oblik suportivnog tretmana je psihoterapija, koja podrazumijeva dugotrajni tretman u cilju prorade različitih, najčešće potisnutih, stresnih traumatskih iskustava, koja su nerijetko u podlozi razvijene simptomatologije, s kojom korisnik dolazi po pomoć. Psihoterapijski proces teče po fazama i ima za cilj mentalnu rehabilitaciju korisnika u različitim psihičkim stanjima, prevladavanje psihosocijalnog zatajenja, realiziranje psiholoških potencijala pojedinca u svjetlu poboljšanja kvalitete života.

Različiti su psihoterapijski pravci kojima se to može postići – geštalt psihoterapija, kognitivno-behavioralna psihoterapija, realitetna psihoterapija, transakciona analiza, porodična systemska psihoterapija..., kao i različiti karakteri realizacije njihovih suportivnih intervencija – individualni psihoterapijski, kao i grupni socioterapijski tretmani, u okviru kojih se sistematično realizuje podrška /rehabilitovanom/ pojedincu prema integraciji u svakodnevnu sredinu i društvo.

S obzirom na zahtjevnost realizovanja psihoterapijskog procesa, niz je ometajućih faktora za realizaciju psihoterapije u centrima za mentalno zdravlje: nedostatak educiranog kadra, nedostatak vremena za primjenu psihoterapije sa korisnicima, nedovoljno vrednovanje psihoterapije i njenog značaja od strane nadležnih, i brojni drugi.

S obzirom na višestruku dobrobit primjene psihoterapije, želim vjerovati da će ovo izlaganje biti samo jedno u nizu njih kojima ćemo senzibilizirati i dalje graditi svjesnost o njenom naročitom značaju psihoterapije za, ne samo zdravlje pojedinca, već i društva u cjelini.

Ključne riječi: Centri za mentalno zdravlje, psiholog, psihoterapija, psihološki suport, psihološko savjetovanje

3. Simpozij
„Unapređenje mentalnog zdravlja u primarnoj zdravstvenoj zaštiti“
4. i 5. oktobar 2019.
Hotel Hollywood, Sarajevo

KOORDINIRANA BRIGA U MENTALNOM ZDRAVLJU

Mersed Orić

JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo

OJ Ilijaš, Centar za mentalno zdravlje

SAŽETAK

Koordinirana briga jedna je od novih usluga koje su se počele koristiti u području mentalnog zdravlja u Bosni i Hercegovini, a čiji je cilj unaprijediti opšte funkcionisanje oboljelog i smanjenje mogućnosti relapsa.

Ovakav vid tretmana namijenjen je klijentima koji boluju od teških psihičkih poremećaja, a koji se teško snalaze u postojećem sistemu liječenja i organizaciji službi za mentalno zdravlje.

Ovaj rad ima za cilj da prikaže osnovna načela i namjenu koordinirane brige u mentalnom zdravlju. U radu se posebno naglašava važnost unapređenja saradnje korisničkih službi u zajednici i prepoznavanju potreba klijenata unutar njihovog mjesta življenja. Konačan cilj koordinirane brige je promjena stavova stanovništva prema osobama sa teškim duševnim smetnjama, smanjenje stigmatizacije u zajednici i jačanje uloge zajednice u oporavku korisnika usluga u mentalnom zdravlju.

Ključne riječi: koordinirana briga, mentalno zdravlje, zajednica

3. Simpozij
„Unapređenje mentalnog zdravlja u primarnoj zdravstvenoj zaštiti“
4. i 5. oktobar 2019.
Hotel Hollywood, Sarajevo

RANA DETEKCIJA I INTERVENCIJA KOD DJECE SA POTEŠKOĆAMA U RAZVOJU

Sanela Bostandžija-Halilović

JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo

OJ Novi Grad

Amela Bostandžija-Podumljak

Lejla Šabanagić-Hadžić

JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo

OJ Novo Sarajevo, Centar za mentalno zdravlje

SAŽETAK

Što ranije identificiramo poremećaj u razvoju, ranije ćemo početi intervenciju, čak iako još nemamo uspostavljenu dijagnozu, i tako dobiti bolje rezultate, umanjujući zaostatak rizične djece u odnosu na tipične vršnjake i pospješujući njihovo uključivanje u društvo. U kontekstu ranog otkrivanja razvojnih poremećaja bitno je razlikovati tri procesa: prvi proces je nadzor nad razvojem djeteta, drugi proces je skrining koji se najčešće obavlja u 5 razvojnih oblasti: govor/komunikacija, razvoj motorike, kognitivni razvoj, socio-emocionalni razvoj i samopomoć/briga o sebi, i treći proces je evaluacija.

Rezultat evaluacije može biti definitivna dijagnoza, razvoj plana za intervenciju i pomoć djetetu, zaključak da ne postoji ozbiljan razvojni problem ili konstatacija da je potrebno dalje redovno praćenje djeteta. Razvojna kašnjenja su blaga odstupanja od razvojnih normi u bilo kojoj od pet razvojnih oblasti. Razvojni poremećaji su svaki zapaženi zaostatak u razvoju tj. atipičan razvoj i odstupanje od razvojnih normi u poređenju sa vršnjacima tipičnog razvoja. Kada su rezultati skrininga u skladu sa normama za razvoj djeteta u toj dobi, onda se roditelji mogu obavijestiti da je potrebno samo dalje praćenje i nadzor nad razvojem djeteta. Rezultat skrininga koji ukazuje na kašnjenje u razvoju u jednoj ili više oblasti zahtjeva dalje upućivanje djeteta u proces dijagnostičke evaluacije (npr. psihologu, fizijatru, ORL, logopedu itd.) i stvaranja individualnog programa za intervenciju i stimulaciju razvoja.

Ključne riječi: rana detekcija, poteškoće u razvoju, skrining, intervencija.

3. Simpozij
„Unapređenje mentalnog zdravlja u primarnoj zdravstvenoj zaštiti“
4. i 5. oktobar 2019.
Hotel Hollywood, Sarajevo

CENTRI ZA MENTALNO ZDRAVLJE I SARADNJA SA INSTITUCIJAMA U ZAJEDNICI

Irma Džambo

Alma Šahmanija

Alma Nahodović

JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo

OJ Vogošća, Centar za mentalno zdravlje

SAŽETAK

Zahvaljujući Reformi zaštite mentalnog zdravlja u Bosni i Hercegovini iz 1996. godine, način rada službi mentalnog zdravlja u BiH se bitno razlikuje od tradicionalnog pristupa koji još uvijek dominira u zemljama Jugoistočne Evrope, ali i šire. Za razliku od ovakvog načina koji se bazira prvenstveno na hospitalizaciji ljudi sa mentalnim poremećajima u Bosni i Hercegovini, važnost je data rehabilitaciji u zajednici, porodici te pojedincu kojem je potrebna podrška. Centri za mentalno zdravlje u zajednici osiguravaju promociju mentalnog zdravlja, prevenciju i tretman mentalnih problema i poremećaja, te psiho-socijalnu rehabilitaciju. Ključnu ulogu u osiguravanju zaštite imaju centri za mentalno zdravlje, koji su spona između zdravstvenog sektora i drugih sektora na nivou lokalne zajednice i šire sa ciljem da uspostave veze i olakšaju pristup drugim službama radi zaštite mentalnog zdravlja. Multidisciplinarni tim centra za mentalno zdravlje saraduje sa različitim službama: psihijatrijske bolnice, centri za socijalni rad, škole, policija, Zavod za bolesti ovisnosti, Crveni krst, NVO...kako bi se oboljele osobe osposobile za što samostalnije funkcioniranje u socijalnim, radnim i drugim poslovima uz što manji stepen profesionalne podrške. Potiče se oporavak, osnaživanje, integracija u život zajednice i poboljšava kvaliteta života osobama kojima je dijagnosticiran psihički poremećaj koji dovodi do ozbiljnih poteškoća u socijalnom i radnom funkcioniranju nužnom za svakodnevni život. Svaka od institucija u zajednici doprinski najboljim resursima kojima u tom momentu raspolaže.

Ključne riječi: CMZ, saradnja, institucije u zajednici, prevencija, rehabilitacija

3. Simpozij
„Unapređenje mentalnog zdravlja u primarnoj zdravstvenoj zaštiti“
4. i 5. oktobar 2019.
Hotel Hollywood, Sarajevo

**KARAKTERISTIKE I ULOGA KORISNIČKIH UDRUŽENJA U SISTEMU ZAŠTITE MENTALNOG ZDRAVLJA
U ZEMLJAMA NISKOG I SREDNJEG DOHODKA**

Tihana Majstorović

Udruženje za zaštitu mentalnog zdravlja „Menssana“

SAŽETAK

Akcioni plan za mentalno zdravlje WHO 2013–2020. poziva na pružanje sveobuhvatne, integrisane zaštite zdravlja, uključujući programe promocija i prevencije u zajednicama, integrišući perspektive i angažovanje korisnika usluga i porodica. Također, reforma mentalnog zdravlja u BiH, započeta još 1996. godine, orjentisana je na jačanje psihijatrije u zajednici, te je već 2011. godine uspostavljena mreža korisničkih udruženja. Korisnička udruženja u BiH i zemljama Zapadnog Balkana imaju svoje specifičnosti i igraju značajnu ulogu za kvalitet života i očuvanje zdravlja korisnika psihijatrijskih usluga, posebno u periodu nakon otpusta sa hospitalizacije.

U ovom radu biće opisane karakteristike korisničkih udruženja u svijetu i regiji, prikazani rezultati istraživanja o korisničkim udruženjima u regiji, sprovedenog u periodu decembar 2018 – mart 2019, i predstavljeni zaključci sa prvog skupa korisničkih udruženja iz regije, održanog u septembru 2019. godine. Također, rad će obuhvatiti kratak prikaz slučaja korisničkog Udruženja „Menssana“ iz Sarajeva, koje je navedene aktivnosti iniciralo i sprovedo, a trenutno funkcioniše kroz uspješan projekat „Dnevno rekreativni centar za korisnike psihijatrijskih usluga u Kantonu Sarajevo“, podržan od strane PMZ u BiH, kroz koji aktivno uključuje, jača i obučava korisnike da se uključe u osmišljavanje i sprovedbu aktivnosti za pomoć drugima. Korisnici Menssane su, također, uključeni i kao radna grupa za procjenu efikasnosti inovativnog tretmana psihijatrijskih korisnika uz pomoć aplikacije DIALOG+, te mogu direktno uticati na proces uvođenja novih tehnologija u liječenju.

Korisnici psihijatrijskih usluga imaju ogroman potencijal koji je često neiskorišten, uslijed stigma zajednice, profesionalaca, porodica i samih korisnika, i taj potencijal u partnerstvu sa dovoljno senzibiliziranim profesionalcima može da se iskoristi u formiranju i funkcionisanju korisničkog udruženja, kao direktne forme razbijanja stigme.

Ključne riječi: korisnici, udruženja, mentalno zdravlje